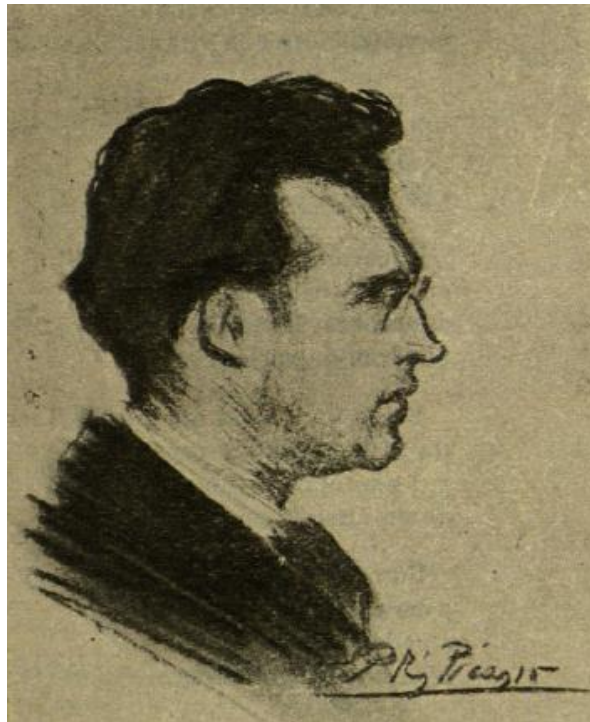

“Visc arraconadet, amb correspondència cada tres dies”. Les cartes d’Anton Busquets i Punset a Apeles Mestres

La casa 14 del passatge Permanyer, a Barcelona, va ser un lloc de màxima concurrència d’artistes, compositors, músics i altres noms del món de la cultura catalana durant el primer terç del segle XX. Hi va viure, fins al 1936, Apeles (sense la geminada que ell mai no va acceptar al seu nom) Mestres, ninotaire, il·lustrador, poeta, dramaturg, músic popular, col·leccionista, etc. Entre els seus amics hi havia escriptors com Jacint Verdaguer, Joan Maragall o Dolors Monserdà; compositors com Enric Granados, Pau Casals o Narcisa Freixas; pintors com Ramon Casas, Alexandre de Riquer i Joaquim Mir; dibuixants com Lola Anglada, Joaquim Renart i Joan Junceda; intèrprets com Conxita Badia, Emili Vendrell i Mercè Plantada. La llista es faria inacabable, i entre aquests noms també hi trobem el d’Anton Busquets i Punset, poeta, narrador, periodista, crític literari, mestre i pedagog, natural de Sant Hilari Sacalm.

Retrat d’Anton Busquets i Punset, fet per Picasso. Publicat a Catalunya Artística, 6/VII/1900. (ARCA, Biblioteca de Catalunya)

La seva relació es pot resseguir a partir de l’epistolari del fons d’Apeles Mestres que es conserva a l’Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona: es tracta d’un aplec de més de cinquanta cartes, que van del 1902 al 1933. Algunes són de caràcter pràctic, perquè Busquets i Punset, col·laborador de nombroses revistes, ocasionalment demana algun article a Mestres. Però a mesura que passen els anys, la correspondència entre tots dos escriptors es va fent més íntima, fins al punt que el 1924, quan Maria Teresa, filla gran de l’hilarienc, fa la primera comunió, ell demana a Mestres una orla decorativa pel recordatori, que acompanyarà un poemeta de Jacint Verdaguer. Desgraciadament, l’artista no pot fer el dibuix per problemes de vista, però li ofereix a canvi una cançó. Així, el 1925 Busquets li escriu: “M’és grat enviar-li un Recordatori de la Primera Comunió

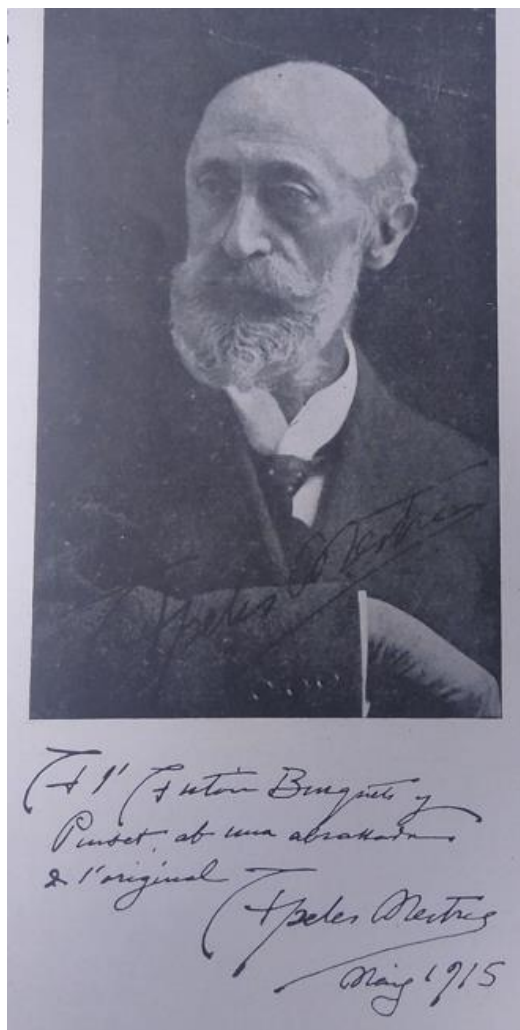
de la meua filleta gran. Com veurà, afecta a vostè, qui va oferir-nos la melodia que esperem amb joia, ja que a casa, la música hi és idolatrada, singularment la de vostè”¹ (08/07/1925).

Tant Mestres com Busquets, amb totes les diferències que es vulguin, van ser personatges de mal encasellar: sobretot Mestres, que amb seixanta anys de producció literària no va acabar d’identificar-se ni amb els homes de la Renaixença ni amb el Modernisme, i amb l’escombrada dels noucentistes va quedar definitivament fora de joc. El poeta hilarienc, perfectament afí a les temàtiques jocfloralesques, va començar a publicar quan el que estava en voga eren les línies vitalistes i decadentistes. I si bé és cert que va participar amb entusiasme a la revista *Juventut*, no va derivar mai cap a sensibilitats més modernes, i va morir aferrat al seu costumisme inamovible i el seu enyorament a les muntanyes.

Busquets, doncs, a diferència d’altres poetes joves capficats a enterrar els pares, sempre va reivindicar els grans noms de la literatura catalana de finals del XIX. Al propi estudi hi tenia un panteó particular amb els retrats emmarcats dels seus escriptors de referència: Verdaguer, Oller, Maragall, Martí Genís i Mistral. I, naturalment, no hi faltava Apeles Mestres, a qui el 1923 demana, per carta, un nou retrat, ja que el que li havia donat primer tenia l’autògraf darrere “i no el puc posar en marc, perquè [les lletres] restarien ocultes. Si fos tan amable d’enviar-me’n un altre amb la dedicatòria al peu, l’hi estimaria” (17/05/1923).

---

¹ Les citacions, escrites originalment en llenguatge prefabrià, s’han normalitzat seguint els “Criteris de transcripció de les obres maragallianes”, F. Ardolino *et alii*, *Haidé. Estudis maragallians*, núm 6, 2017.

Retrat d'Apeles Mestres amb dedicatòria a Anton Busquets i Punset. Publicat a Revista Ilustrada Jorba, II/1933, núm. 281.

A més a més, l'admiració de Busquets i Punset pels noms emblemàtics de la Renaixença no és, ni de lluny, passiva; l'any de la mort de Verdaguer escriu a Mestres per demanar-li la col·laboració per a un homenatge que es vol fer a l'autor de *Canigó*:

Us vinc a demanar un favor que no dubto me'l concedireu tractant-se d'honorar al gran poeta Verdaguer que tant heu estimat i sigut d'ell estimat al ensemps. S'estan fent els treballs preparatius per a eregir-li un monument a la cimalla de Matagalls (Montseny) un monument salvatge, com és de suposar i a fi d'ajudar a la col·lecta d'almoines s'estamparà un opúscol escrit per les primeres firmes de Catalunya, Rosselló, València i Mallorca i com és natural, vos no hi podeu pas fer falta, doncs vinc a dir-vos que em feu la mercè de fer un treball dedicat a Verdaguer i a Montseny agraint-vos-ho amb tota l'ànima! (24/XII/1902)

Cal afegir que no li manquen eines per dur a terme les seves activitats divulgatives: al llarg de la seva vida és col·laborador d'una gran quantitat de revistes, començant per *Atlántida*, fundada sota els auspicis de Verdaguer a les acaballes del XIX, i acabant per la *Revista Ilustrada Jorba*, de la qual n'és director a partir de 1926.

És, doncs, molt conscient de la importància del seu activisme cultural, sempre en defensa dels models covats a finals del XIX: "Ara *Ressenya Literària* no té caràcter local. S'és transformada en revista literària de caràcter general, venent-se als quioscos. [...] Li poso un prospecte per a que vegi l'esperit que ens anima, disposats, sobretot, a combatre ferm al decadentisme i a la ximpleria imperant en nostres lletres. Ho lograrem? Qui sap! Allà anem. [...] Dels veritables mestres sols V. i Guimerà s'han posat al davant de la trinxera per a aguantar l'esperit veritable de raça. Per molts anys i avant!" (11 febrer 1908)

Margaridó
 (De la col·lecció "Figures de noia")
 Premià als Poetes i Prosaistes de Gaus.
 Pels camps assolats de la Segarra
 l'exercit per artar avença, ardit;
 i quan el llagareit ses portes barra
 el veu entrar ab l'ombra de la nit.

— Occir! occir! — Aquella es la consigna.
 La l'hoste s'ha adormit boig confiat.
 Margaridó trova l'apt indigne....
 El tanq d'aquella vida no ha regat!

I mit enlla', buscant en amorada,
 els llavis seus ben pura l'han copsada
 la flor d'aquell petó, que t'arrinyol
 ab ses cançons ompli de poesia....
 Margaridó sentiutles s'hi moria
 sense veure la llum del novell sol.

Antón Busquets i Punset

Publicat en "Il·lustració Catalana"

A.H. U.C.E.

Poema de Busquets i Punset dedicat a Margaridó, d'Apeles Mestres. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

I no és aquest l'únic comentari que es pot llegir a les cartes en contra de les noves tendències en literatura. El 1908 el Noucentisme ja és hegemònic, i Busquets s'alinea amb els seus detractors, postulant-se com a defensor de la literatura mestriana. Sobre el teatre, després de l'estrena *La Viola d'Or*, li escriu: "Jo crec que l'agegantaren més alguns lladrucs de gossets peters que amb ses intemperàncies han dut a la bancarrota el nostre teatre. Pro jo crec que, mercès a la tossuderia vostra i d'algun altre, s'ha d'anar aviat al reviscolament que no dubto serà gloriós i tornarà la cosa a son lloc. Aixís sia" (11/10/1914). El que diu en privat, no té cap contemplació per fer-ho també públic; i sempre està amatent de defensar els seus referents; el 3 de març de 1916 diu a Mestres: "El *Pla del Bages* de Manresa publicà en sa Pàgina literària del 31 del passat un article meu en defensa de V. i picant els dits a un noucentista. Ja el rebrà" (3/IV/1916). El

noucentista en qüestió és Josep Granger, que havia titllat d' "innocentes i incolores" les poesies d'Apeles Mestres. I Busquets, a la resposta que publica el 31 de març de 1916 fa:

En Granger forma sectàriament en el grupo malaguanyat. Ha vingut a les nostres mans una fulla literària contenint un semijudici de l'actual estat literari de nostra Catalunya, a propòsit d'un llibre de versos d'un novell poeta. Sa lectura ens ha causat un efecte deplorable per la irreverència i ensenyament que acusa. Tothom té per indiscutibles unes quantes figures que són la base, ben ferma per cert, en què descansa la renaixença gloriosa de la nostra pàtria: Verdaguer, Guimerà, Mestres...

No tan sols contra les noves tendències literàries i els escriptors "joves" Busquets té queixes: també es mostra contrari al model lingüístic que es va consolidant d'ençà les normes ortogràfiques de 1913. Però si per Mestres la principal queixa és l'ortografia (i encara més quan toca la grafia del seu nom), per a Busquets l'arrel del problema és una altra, ja que veu el seu ric llenguatge empobrit i despersonalitzat després d'haver passat pel sedàs corrector: "Sí, estem en una crisi dolorosa per la nostra llengua. Oh, les *normes* ortogràfiques rai! El lèxic és lo més dolorós. Si vostè veiguès l'*adaptació* (?) soferta per mon quadro 'Gent de muntanya' enclòs en el volum 15 de la Biblioteca Popular de l'Avenç 'Del Montseny', obra meva publicada en 1903! Fa alterar, cregui" (22/05/1928).

Ex-libris d'Anton Busquets i Punset.

Perquè cal assenyalar que una de les característiques més atractives de la seva obra és l'exuberància d'un llenguatge recollit per les valls i fondalades del rere país, que presenta amb orgull a l'endrea de *Ventijols de Guilleria*:

Inspirats en los cors d'aquelles serres
són eixos pensaments, i en eixa parla
escrits amb honra i pler; veureu, tasteu-los...
no hi ha res manllevat a estrangeria,
canticels d'ocells, gemegar d'arbres
i ressons de muntanyes sempre verdes

i nevades i altes i rocoses.

Amb les afinitats literàries que tenen els dos escriptors no és estrany, doncs, que els comentaris sobre les seves respectives obres siguin freqüents a les cartes. Busquets i Punset de vegades li demana el veredict sobre algun llibre que ha publicat: “I, per fi, *Dos amors*, novel·leta meva que acaba de sortir. Me dirà que li’n sembla?” (9/9/1907). En altres ocasions, li prega que l’informi de l’evolució de certàmens literaris on es presenta: “Jo, com sabeu, visc arraconadet, amb correspondència cada tres dies. Ara em convindria un servei vostre: he tirat una novel·leta als *Jocs Florals*, se titula *Flor d’ermita*.” El que li demana és que investigui si ha estat premiada, per presentar-la, en cas contrari, als Jocs Florals de Lleida, que són els que finalment guanyarà amb la composició (20/04/1918).

No cal dir que a la correspondència també s’hi pot trobar la impressió que ha produït en Busquets l’obra d’Apeles Mestres. El poeta muntanyenc no pot assistir a l’estrena de la representació que es fa al Teatre de la Natura a La Garriga, però ho segueix interessat: “Així me plau: saber-lo en gran activitat, puix tot resulta en profit de l’art i la Cultura Pàtria. *La Viola d’or* anirà bé. No hi ha d’anar! Jo ja le’n felicito per endavant, i fins a una altra” (30/VI/1914). I, a la lletra següent, li dona l’enhorabona per l’èxit i confessa que es migra per no haver pogut assistir-hi. S’entusiasma encara més quan el barceloní publica *Llegendes i tradicions del Montseny*: “Encara sento i gusto el ressò de la seva veu en la darrera visita que vaig fer-li, quan m’arribà aquest fresc cisallament de llegendes i tradicions que em fan reviure els temps de la meva infantesa i adolescència allà en la meva serrica de les Guillerries i el Montseny” (7/10/1933).

I no es pot parlar de Busquets i Punset sense fer referència a la seva tasca com a mestre, a la qual se va dedicar en cos i ànima. Des de la seva plataforma educativa també va ser un gran divulgador dels grans autors de la nostra terra. Així, allà on pot, dona a conèixer l’obra de Mestres: “Arribà a son degut temps la rondalla lírica ‘Una vegada era un rei’... Com les altres de V. fou portada a la classe d’adults i no cal dir que agradà i alguns exemplars se’n feren venir” (29/02/1928).

Com a pedagog, és molt conscient del valor didàctic de l’obra del polifacètic artista barceloní, que va més enllà de l’aspecte literari: “Les cançons? Oh, ses cançons!, com les reflen els meus alumnes! Tenim la ‘Cançó de Taberna’ en un disc de gramafonó. Com s’hi acaben d’engrescar! El meu article del *Tarraconense* feu el seu efecte. Quants mestres les fan cantar. No s’ho pot pensar!” (19/05/1924). I encara: “La quitxalla de l’escola per les Caramelles d’enguany canta, entre altres coses típiques [...] ‘El Rei de Birondon’, que els fa una gràcia espatarrant, i pels carrers i masies, perquè també van a pagès, farà doble encís acompanyada de flobiol” (4/4/1928).

Busquets i Punset, malgrat el seu allunyament de la capital, va tenir una intensa relació amb les figures més rellevants de la literatura catalana de la Renaixença i el Modernisme, i es va mantenir fidel a una tria poètica que, si amb els anys va anar quedant desfasada, no va desaparèixer mai del tot, sinó que va romandre en cercles culturals alternatius. Arran de la seva mort, la *Revista Il·lustrada Jorba* li va dedicar un número d’homenatge on es van recollir, amb la biografia, els testimonis dels seus amics, amb noms com Francesc Matheu, Lluís Via, Carles Rahola, Josep Mª Folch i Torres, Carme Karr, Ramon Garriga, Ramon Surinyach i Senties i molts altres. Naturalment, no hi va faltar l’amic de tants anys, Apeles Mestres:

Anton Busquets i Punset!...

En escriure aquest nom, em sembla que dono el darrer adéu a un amic que parteix per a un viatge sense tornada i que, per tant, perdo per sempre.

I, en dir un amic, dec afegir un excel·lent amic, un literat exquisidíssim, un esperit selecte, un home de cor, tot sinceritat, tot noblesa.

Per a ell, el conreu de l'amistat i de la poesia era un sacerdoci; l'amor a la Naturalesa, una religió: l'adorava, i per això la cantava bé, perquè en coneixia a fons totes les bel·leses, tots els secrets.

Homes com Busquets i Punset deixen en el cor de tots els que l'han tractat —que és dir que l'han estimat— un buit que mai més no ha d'omplir-se.

El plorem avui; l'enyorarem sempre.

Tres poemes d'Anton Busquets i Punset

Solterra.

Si n'és d'alta!

Muntanya regalada de ma pàtria volguda
al·tiu gegant que guarda los pobles de l'entorn,
avui a ton cim pujo sense cap més ajuda
que l'ànsia que m'inspira veure apuntar lo jorn.

Des d'eixa serra altiva, veig de la Guilleria
los pobles que s'estenen d'Amer fins al Montseny,
lo Ter que rondineja tot fent sa llarga via
amb salts i giragonses com home sense seny.

De ma vila estimada lo campanar obiro,
les fonts i les vernedes obagues i torçals,
amb eixa alegre vista m'encanto i fins deliro
pensant amb la infantesa lo temps que no té igual.

Veig una ermita vella d'Osor en la collada
que fa d'alberg santíssim a la Mare de Déu,
Regina sobirana d'aquella vall aimada,
en quin raconet guardo encara el bressol meu.

Ne contemplo Espinelves, Cerdans, Lloret salvatge,

de Sau la vila nova, d'Anglès los turons bells,
al dret de Sant Hilari del Padró l'ermitatge,
Castanyet, la Cellera, Sant Andreu de Bancells.

Mentres amb eixa vista m'esbarjo en tal muntanya
l'astre del dia em deixa solet i en la foscor,
llavors guio mos passos envers ma humil cabanya
on passo la nit tota, amb la tristesa al cor.

Solterra 15 abril 1893

(De *Lliroya*, 1895)

Muntanya amunt

Passa un vol de papallones
per dessobre de mon cap,
i l'alè de migdiada
llurs aletes fa aclofar.

Unes blanques, altres negres
com germanes de les flors,
a ma vista com l'alegren
los besllums que els dona el sol.

I jo, pujant amunt sempre
animat per tal encís;
no sembla alè d'estiuada
sinó calma de l'Abril.

Aquí ocells, allà cigales,
formant concert enciser;
carregats de fulla els arbres
ni em deixen goitar el cel.

De les fonts lo dolç murmuri
me sorprèn a cada pas,
i el remor de torrenteres
trepant l'aigua entre rocam.

I jo a pler de dolços somnis,
vaig pujant muntanya amunt,

gairebé sens dar-me compte
que estic sota el sol de juny.

(De *Flors del Montseny*, 1897)

Preludi

(Als meus companys poetes de la plana)

Batent el cor de joia me'n pujo a la muntanya
per viaranys asprosos i ensopgant arreu;
allà on ni sols se parla de cap costum estranya,
reposaré follívol al jaç de la cabanya
sentint com tro retrúnyer per tot l'avenc llur veu.

Sarró, bota a l'espatlla i al puny garrot de roure
no em manca pas coratge per viaranys obrir,
los campanars que deixo me signen amb llur coure,
les roques que al pas trobo mos peus les fan somoure
i els torrentars es creuen que hi baixaré a morir.

Mes, no!, les verdes mates i els arbres arrelaires
me fan prou esqueneta, no em deixen relliscar;
a sota meu les sento cascates rondinaires
que suau plugim escampen espurnejant pels aires
pro, jo, delit i fora, fins dalt no em vull girar.

De corbs una volada xisclant sobre meu passa;
potser de carn humana deuen sentir ferum;
dels rocatars asprívols se'n van a la pinassa;
llurs crits prou m'esperveren i fins la sang se'm glaça
i enyoro entre la boira del sol potent a llum.

Ja soc a dalt, m'encanto, no em ve ni una alenada
de l'aire que respiren a baix a les ciutats;
al cim d'aquestes penyes la vida és regalada,
l'espai ja s'asserena, vull dar una mirada
als cingles, puigs, ermites, castells enderrocats.

I el pic de les Agudes al veure'm per sa esquena
me diu: Novell poeta, pel pla ma veu vols dur?
Del rem de les muntanyes posa't a la carena,
de tots els secrets màgics volem fer-te'n ofrena;
tindràs aquí bon soli, nostre escollit ets tu.

Arreu se deixondien ermites revellides,

castells que se'n desperten de llur ensopiment;
i els arbres centenaris d'arrels ja retorcides,
comencen los seus himnes amb veus del clos sortides
i jo vos les trasmeto amb lo compàs dels vents.

—Cerques la pau? Me diuen cent veus totes pregones,
—Enlloc més pots trobar-la follívol pensador;
que tens recels, puix sembla que arreu mirades dones;
que enyores feres lluites dels temps passats pariones?
Medita aquí i rumia, t'arribarem al cor.

—Flectat davant mos braços que l'heura verda arrapa,
me diu la creu sagrada de l'aspre Matagalls,
—I crida a tots los homens que al cim la cara els tapa
segueix amb fe sencera d'un cap a l'altre el mapa
i trobaràs consciències que els corcs fan rossegalls.

La humanitat, perduda se troba per tot vici
que el cor de mica en mica ja li va esbocinant;
si acàs del Cel no torna lo Déu del sacrifici,
com pedra arrodinada que baixa al precipici
del món les nacions totes s'iran arruïnant.

Encar retruny potentia la veu per les serrades
quan s'aixeca la negra torrassa del castell;
i tot signant-me a terra ses runes venerades
que el temps a tota fúria d'herbei ha soterrades,
comença lo rosari de sos records de vell.

—Un jorn, que prou recordo, vingué nissaga forta
de braus que van alçar-me carreu sobre carreu:
i aixís s'ensenyoriren d'aquesta terra morta
que el jou de gent estrangera ja fa molt temps que porta
essent-ne com és d'ella lo verdader hereu.

Mes, ai!, estranyes modes los varen dur a la plana
i jo aquí vaig quedar-me per niu dels aguilots
aixís és com se migra la terra catalana,
ja que amb veu dolorida restauració demana,
porta'ls ma veu, poeta, i aquí que pugim tots.

—No puc, vaig jo respondre, se burlen de mes queixes
i em diuen somicaire los corromputs del pla,
no cal castell ciclòpic que ploris, no serveixes
pro em dol quan veig que amb pena pel temps te derrueixes;
mes jo ple de coratge tes glòries vull cantar.

I aixís tots se planyien los enderrocs amb pena

i jo en la meua pensa m'hi quedo son record,
dels mals de Catalunya que esfera la cangrena
i encara ningú es recorda d'enrotllar-li una vena
perquè d'aïtal ferida no arribi prest la mort.

La gent de les masies se queixa, mes debades,
perquè l'alè del vici tot fer enllota als fills;
abans en les ermites, per bons fidels alçades,
s'hi feien bones festes, mes ja s'han oblidades,
volen altres platxeris on corren més perills.

Jo us cerco doncs amb joia, i el cor jamai me calla
costums que gent bordenca de cop vos ha malmès:
d'aplec algun ne queda, darrera escorrialla
d'un camp que fa tristesa després de la batalla
quan l'home se n'aparta de mortaldat corprès.

Companys: jo vos ho prego; deixeu ben prest la plana
veniu a la muntanya per escoltar sa veu
avui que la Natura feinerà l'engalana
que hermosa heu de trobar-la la terra catalana
mirada des de la cima de l'aspre pirineu.

(De *Ventijols de Guilleria*, 1901)